

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
Γ' ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΔΕΥΤΕΡΑ 11 ΙΟΥΝΙΟΥ 2018
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ:
ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A.

Σωκράτης: Δικό μας λοιπόν έργο, είπα εγώ, των ιδρυτών της πολιτείας, (είναι) να αναγκάσουμε τις εξαιρετικές φύσεις (ή τα ξεχωριστά πνεύματα) να φτάσουν στο μάθημα που προηγουμένως είπαμε ότι είναι το ανώτερο, δηλαδή και να δουν το αγαθό και να ανεβούν εκείνο τον ανηφορικό δρόμο, και, αφού ανεβούν και δουν αρκετά (το αγαθό), να μην τους επιτρέπουμε αυτό που τώρα τους επιτρέπεται.

Γλαύκων: Και ποιο είναι αυτό;

Σωκράτης: Το να μένουν συνεχώς εκεί ψηλά, είπα εγώ, και να μη θέλουν πάλι να κατεβαίνουν κοντά σ' εκείνους τους δεσμώτες, ούτε να παίρνουν μερίδιο από τους κόπους και τις τιμές εκείνων, είτε είναι μικρότερης είτε μεγαλύτερης σημασίας.

Γλαύκων: Έπειτα (μα πώς), είπε, θα αδικήσουμε αυτούς και θα τους κάνουμε να ζουν χειρότερα, ενώ είναι δυνατόν σ' αυτούς (να ζουν) καλύτερα;

B1.

Στην Πολιτεία ή Περί Δικαίου ο Πλάτωνας εκθέτει τις απόψεις του για την καλλίπολη, την ιδεώδη πολιτεία που εξασφαλίζει στον πολίτη της τον άριστο βίο. Στην αλληγορία του σπηλαιίου, απόσπασμα της οποίας δίνεται, ο φιλόσοφος, προκειμένου να παρουσιάσει το Αγαθό και την πορεία προς την κατάκτησή του, χρησιμοποιεί μεταξύ άλλων τις ακόλουθες εκφράσεις:

α) **ἀφικέσθαι πρὸς τὸ μάθημα ὃ ἐν τῷ πρόσθεν ἔφαμεν εἶναι μέγιστον:** το αγαθό είναι η μεγαλύτερη αξία, αφού αυτό πρέπει να κατακτήσουν όλοι οι άνθρωποι και κυρίως όσοι πρόκειται να αναλάβουν τη διοίκηση της πολιτείας. Με τον συγκεκριμένο όρο ο Πλάτων εννοεί τη θέαση της Ιδέας του αγαθού, την ύψιστη γνώση, που τελικά συμπίπτει με το αγαθό, καθώς ο Πλάτωνας υποστηρίζει μια νοησιαρχική ηθική, δηλαδή η γνώση της αλήθειας δεν μπορεί παρά να οδηγεί κατά αναγκαιότητα σε ηθική πράξη, στην πραγμάτωση του αγαθού.

β) ἰδεῖν τε τὸ ἀγαθόν: Σύμφωνα με σχόλιο του σχολικού εγχειριδίου, ο Πλάτωνας δε δίνει μια σαφή ερμηνεία για τον όρο «αγαθό», που είναι από τους βασικότερους στο φιλοσοφικό του σύστημα, παρά αρκείται σε ορισμένους υπαινιγμούς. Τὸ ἀγαθόν, λοιπόν, είναι: i) Το *εἶναι* και ὅ,τι διατηρεῖ το *εἶναι*, ii) η τάξη, ο κόσμος και η ενότητα που διαπερνά και συνεχει την πολλαπλότητα, iii) ὅ,τι παρέχει την αλήθεια και την επιστήμη και iv) το ἔσχατο τέρμα, δηλαδή η ὑψιστη αρχή και η πηγή του ὄντος και της γνώσης. Με το απαρέμφατο ἰδεῖν υποδηλώνεται η πορεία προς το αγαθό. Αυτό μπορεί να προσεγγιστεῖ και να το θεαθεῖ ο ἄνθρωπος, ὄχι βέβαια με τις αισθήσεις, αλλά με την καθαρή νόηση.

γ) ἀναβῆναι ἐκείνην τὴν ἀνάβασιν: η κατάκτησή του αγαθού είναι δύσκολη και απαιτεῖ κόπο, επίπονη προσπάθεια και αγώνα. Πρόκειται για μια ανοδική πορεία, που οδηγεί στην ολοένα υψηλότερη γνώση και διάπλαση ἡθους. Κατά τον Πλάτωνα, για να φτάσει η ψυχή στη *θεά των ιδεών* και της κορυφαίας από όλες, που είναι η *ιδέα του αγαθού*, πραγματοποιεῖ μια ανύψωση από τα γήινα ενδιαφέροντα προς τα ανώτερα αντικείμενα της νόησης, από τα «ορατά» ἢ «αισθητά» στα «νοητά». Απελευθερώνεται από τα δεσμά της ἄγνοιας και της πλάνης και προσεγγίζει την αλήθεια.

Φυσικά, αυτή δεν είναι μόνιμη κατάσταση της ψυχής, αλλά ανώτερη διαδικασία και ἄσκηση πνευματικής αναζήτησης, που είναι αναγκαία για ορισμένο θεωρητικό σκοπό και ἔχει συγκεκριμένη κάθε φορά κατάληξη. Μετά την ἀνάβασιν υπάρχει, επομένως, επάνοδος και κατὰβασιν της ψυχής στα λιγότερο θεωρητικά και περισσότερο πρακτικά, ὅπως κοινωνικά ἢ πολιτικά, ενδιαφέροντά της.

Αξίζει να σημειωθεῖ πως οι φιλόσοφοι ως ἄρχοντες - βασιλεῖς, θα μπορούν να ανεβαίνουν διαρκώς ψηλότερα, για να βλέπουν ὄλο και καθαρότερα το ἀγαθόν. Η ἄριστη πολιτεία θα επιβλέπει και θα διευκολύνει την προαγωγή της φιλοσοφικής τους ιδιοφυίας.

B2.

α) Στο ἔργο του «Πολιτεία» ο Πλάτωνας δια στόματος Σωκράτη πραγματεύεται ζητήματα σχετικά με την υποχρέωση που ἔχουν οι ορθῶς πεπαιδευμένοι να φωτίσουν τους συνανθρώπους τους καθώς και την επίδραση που ασκεί η παιδεία στην ανθρώπινη φύση.

Πιο συγκεκριμένα, ο Σωκράτης απαντώντας στην εύλογη απορία του Γλαύκωνα σχετικά με το αν είναι δίκαιο να εξαναγκαστούν οι φιλόσοφοι να αναλάβουν τη διακυβέρνηση υποστηρίζει πως σκοπός της ιδεώδους πολιτείας δεν είναι να κάνει μόνο μία τάξη ευτυχισμένη, αλλά ολόκληρη την πόλη. Μάλιστα, αντικρούοντας την ἄποψη του Γλαύκωνα υπογραμμίζει πως σκοπός του νόμου, τον οποίο προσωποποιεῖ, είναι η ευδαιμονία ὅλης της πόλης. Βλέπει, λοιπόν, το δίκαιο από τη σκοπιά του συλλογικού συμφέροντος και προβάλλει το γενικό καλό της πολιτικά

οργανωμένης κοινότητας ως αγαθό επιβαλλόμενο από τον Νόμο. Η φροντίδα αυτή του νόμου είναι θετική για το σύνολο και αποτελεί δημοκρατική λειτουργία. Ταυτόχρονα, ο φιλόσοφος αποδίδει τρεις βασικές λειτουργίες του με τις οποίες επιδιώκεται η ευδαιμονία της πόλης. Χρησιμοποιεί τρεις μετοχές «συναρμόττων, ποιῶν και ἐμποιῶν» για να καταδείξει τρεις διαπραγματεύτες λειτουργίες – προϋποθέσεις για την ύπαρξη και την ευδαιμονία της πόλης. Αρχικά, τονίζει την κοινωνική λειτουργία του Νόμου (συναρμόττων), καθώς επιδιώκεται η κοινωνική συναρμογή των πολιτών. Μόνο αν επιτευχθεί αυτή η αρμονία, τόσο ανάμεσα στα μέρη της ψυχής όσο και στις τρεις κοινωνικές τάξεις, θα οδηγηθούν οι πολίτες στη δικαιοσύνη, στην ομαλή συμβίωση μέσα στην πόλη και κατ' επέκταση στην ευδαιμονία. Με το δεύτερο μετοχικό σύνολο (ποιῶν) ο Σωκράτης αποδίδει στον Νόμο οικονομική λειτουργία. Ο Νόμος κατοχυρώνει μια από τις βασικές ιδρυτικές αρχές της πόλης, τον καταμερισμό της εργασίας, με τον οποίο κατακτάται η αυτάρκεια. Έτσι, αν το άτομο είναι φύσει ενδεές, με την κοινωνική του συναρμογή γίνεται αυτάρκεις χάρη στην αυτάρκεια που αποκτά η κοινότητα με τον καταμερισμό της εργασίας. Οι εργασίες κατανέμονται σε κάθε πολίτη με βάση τις ικανότητές του, ώστε ο καθένας να ενδιαφέρεται και για την ικανοποίηση των αναγκών των συμπολιτών του. Συνεπώς, μεταξύ των πολιτών καλλιεργούνται σχέσεις συνεργασίας, αλληλοβοήθειας, αλληλοπροσφοράς και αλληλεγγύης. Με το τρίτο μετοχικό σύνολο (ἐμποιῶν) δηλώνεται η παιδαγωγική και πολιτική λειτουργία του Νόμου, ο οποίος έχει χρέος να διαπλάθει ανθρώπους ικανούς και άξιους να διατηρούν τη συνοχή της πόλης. Χρειάζεται, λοιπόν, ο νόμος να περιορίσει την ατομική επιθυμία, ώστε να τιθασευτεί η βούληση από τον Λόγο, και από την άλλη να κατευθύνει την πολιτική κοινωνικοποίηση των ανθρώπων. Συνεπώς, ο Νόμος υπηρετεί τον τελικό σκοπό της ευδαιμονίας του συνόλου, καλλιεργεί την κοινωνικότητα και ακόμη περισσότερο αναδεικνύει τους αγαθούς πολίτες σε πολιτικούς ηγέτες που επιφορτίζονται με τη διατήρηση της συνοχής της πόλης. Τέλος, ο νόμος θέτει όρια και περιορισμούς στη συμπεριφορά των πολιτών, αλλά και των φιλοσόφων-βασιλέων, ώστε να μην παρεκτρέπονται και διαταράσσουν τη συνοχή της πόλης.

β) Ο νόμος, προκειμένου να πείσει τους πολίτες να υπακούουν σ' αυτόν, ώστε να επέλθει η κοινωνική αρμονία, χρησιμοποιεί την πειθώ και τη βία. Ο νόμος εναρμονίζει τους πολίτες χρησιμοποιώντας την πειθώ, την εκούσια δηλαδή υπακοή των πολιτών στις επιταγές του, και τον εξαναγκασμό, δηλαδή τη δύναμη των κυρώσεων που διαθέτει. Με την πειθώ, με τη χρήση, δηλαδή, λογικών επιχειρημάτων, την προβολή υγιών προτύπων και με την παιδεία οφείλουν οι πολίτες να συνειδητοποιήσουν τον κοινωνικό τους ρόλο, να παραμερίσουν το προσωπικό τους συμφέρον

και να προσφέρουν αλληλοβοηθούμενοι ό,τι είναι δυνατόν στην πολιτεία. Η μέθοδος αυτή απευθύνεται κυρίως στους πεπαιδευμένους πολίτες. Υπάρχουν, όμως, πολίτες και μέλη της κοινωνίας, οι οποίοι δεν πείθονται με τον λόγο. Σ' αυτούς επιβάλλεται η βία. Πρόκειται για τον καταναγκασμό που ορίζεται από τον νόμο και δεν επιβάλλεται τυραννικά, αυταρχικά. Η μέθοδος αυτή απευθύνεται, κυρίως, στον «ἄπειρον παιδείας ὄχλον», στον οποίο ο φιλόσοφος-νομοθέτης την εφαρμόζει, αλλά επιβάλλει και στους πολίτες, αν εκείνοι πολυπραγμονούν, καταναγκαστικά, υποχρεωτικά μέτρα για τη συμμόρφωσή τους στο πνεύμα της δικαιοσύνης, όπως και στους πεπαιδευμένους, που δεν έχουν συνετιστεί με την πειθώ, και στους άρχοντες, που είναι υποχρεωμένοι να ζουν με λιτότητα και ευσυνειδησία, ώστε να εκλείψει η διαφθορά από τον δημόσιο βίο.

B3.

1. Κέφαλο
2. τον χορό
3. εκδιώχθηκε κακὴν κακῶς από το νησί
4. επωμίζονται στρατιωτικά και διοικητικά καθήκοντα
5. την Τυραννίδα

B4.α.

ἀφικέσθαι-ανικανοποίητος
εἶπον-ρήμα
ιδεῖν-ιδέα
μεταδιδόναι-παράδοση

B4.β.

- Τα υλικά αγαθὰ συχνά αποτελούν αυτοσκοπό του ανθρώπου.
- Ο πόνος της απώλειας του αγαπημένου προσώπου είναι αβάστακτος.
- Η προσπάθεια επικράτησης οδήγησε σε ένα φαύλο κύκλο ανταγωνισμού.

Γ1.

Η ρητορική βρίσκεται σε αναλογική σχέση με τη διαλεκτική: και οι δυο τους ασχολούνται με θέματα που, κατά κάποιον τρόπο, αποτελούν μέρος των γνώσεων όλων των ανθρώπων και δεν ανήκουν στο περιεχόμενο μιας διακριτής επιστήμης. Αυτός είναι και ο λόγος που όλοι, λίγο πολύ, οι άνθρωποι ασκούν και τις δυο. Όλοι, πράγματι, ως έναν βαθμό, οι άνθρωποι δοκιμάζουν και να κρίνουν ή να υποστηρίξουν ένα επιχείρημα και να υπερασπιστούν τον εαυτό τους ή να γίνουν κατήγοροι. Μόνο που οι περισσότεροι άνθρωποι τα κάνουν όλα αυτά άλλοι στην τύχη και άλλοι από μια συνήθεια/ικανότητα που την απέκτησαν με άσκηση (ως

αποτέλεσμα άσκησης). Από τη στιγμή όμως που και οι δύο αυτοί τρόποι είναι δυνατοί, είναι φανερό ότι τα πράγματα αυτά μπορούν να γίνουν και με την εφαρμογή μιας ορισμένης μεθόδου. Μπορούμε, πράγματι, να ψάξουμε με το μυαλό μας και να βρούμε γιατί κάποιοι πετυχαίνουν ενεργώντας από συνήθεια και άλλοι ενεργώντας στην τύχη· όλοι τότε θα βρεθούμε σύμφωνοι ότι αυτού του είδους η διερεύνηση είναι, στην πραγματικότητα, το έργο μιας τέχνης.

Γ2.α. άφωρίσθη
ύπόσχεσ
ταῖς πλείσταις
τῶν δρώντων

Γ2.β. τά δὲ τοιαῦτα ἤδη πᾶς ἂν ὁμολογήσαι τεχνῶν ἔργα εἶναι

Γ3.α.

- **τῆ διαλεκτικῆ:** δοτική αντικειμενική στο αντίστροφος (εναλλακτικά δοτική της αναφοράς)
- **ἐξετάζειν:** τελικό απαρέμφατο, αντικείμενο στο ἐγχειροῦσιν, ταυτοπροσωπία.
- **θεωρεῖν:** τελικό απαρέμφατο, υποκείμενο στο ἀπρόσωπο ρήμα ἐνδέχεται.
- **ἔργον:** κατηγορούμενο στο τοιοῦτον μέσω του συνδετικού εἶναι.

Γ3.β. Δευτερεύουσα επιρρηματική αιτιολογική πρόταση. Εκφέρεται με οριστική γιατί δηλώνει το πραγματικό.

Γ3.γ.

- **Τῶν πολλῶν:** γενική διαιρετική στο οἱ μὲν.
- **εἰκῆ:** δοτικοφανές επίρρημα του τρόπου στο δρῶσιν.
- **ταῦτα:** σύστοιχο αντικείμενο στο δρῶσιν.
- **διὰ συνήθειαν:** εμπρόθετος προσδιορισμός της αιτίας στο δρῶσιν.